

Bizikidetza ikastetxeetan

*Olaia Jimenez
Karlos Santiago
Jose Francisco Lukas*

Euskal Herriko Unibertsitatea
Hezkuntzarako Ikerkuntza eta Diagnosi Metodoak Saila

GAKO-HITZAK: Bizikidetza. Ikerketa kualitatibo eta kuantitatiboa. Bigarren Hezkuntza. Euskal Autonomia Erkidegoa.

1. SARRERA

Euskal Autonomia Erkidegoko (EAE) Bigarren Hezkuntzako ikastetxeetako bizikidetza eta berdinen arteko gatazkak aztertzeko erabakia hartu zuen 2005-06 ikasturtean Arartekoak. Azterlana, Madrileko IDEAK (Hezkuntzarako Ebaluazio eta Aholkularitza Institutua) eta EHUko Hezkuntzarako Ikerkuntza eta Diagnosi Metodoen Saileko (HIDM) ikerketa taldearen arteko lankidetzan burutu da Arartekoa erakundearentzako.

2. GAIAREN KOKAPENA

Aurkeztera goazen ikerlanak ikastetxeetako bizikideen arteko giroa du aztergai. Gizartearen kezka eta eztabaida iturri den *bullyinga* edo berdinen arteko indarkeria baino haratago doala esan behar da, bere barne hartzen dituelarik bizikidetzari estuki lotuak dauden gakoak. Hala nola, ikastetxeetan era bateko edo besteko harremanak sorrarazten dituztenak, bizikidetzan modu positiboan edo negatiboan eragiten dutenak edo kasuan kasuko gatazkaren kudeaketa galarazi dezaketenak. Ikastetxeetatik at dauden elementuak baina zuzenki eragiten dutenak ere aintzat hartu dira, taldeko harremanak, inguru hurbilaren eta helduen kezka eta balioak besteak beste.

3. IKERLANAREN HELBURUA

Izenburuak dioen bezala, Bigarren Hezkuntzako ikastetxeetako bizikidetza modu zehatzago batean ezagutzea da ikerlanaren helburua, oinarritzat eskubideen defentsa hartu delarik. Ikastetxeetako hezkuntza komunitateko kide ezberdinen (ikasleria, familiak, irakasleria, zuzendaritza taldeak) ikuspegia bildu eta alderatu nahi izan da ikastetxeetako bizikidetza ezagutzeko eta hobetzeko erabilgarria izango den asmoarekin.

Aurreko guztia honako beste helburu zehatzago hauetan bihurtzen da:

- Bigarren Hezkuntzako irakasleek, ikasleek, familiek eta zuzendaritza taldeek ikastetxeko bizikidetzan eragiten duten faktoreak ezagutu eta alderatu eta bakoitzari ematen dioten garrantzia ezagutu.
- Eguneroko jardunean gizatalde ezberdinen ustetan ohikoak diren gatazka mota ezberdinen sorreran dauden arrazoiak ezagutu eta alderatzea, eta haien ustetan konponbide egokienak zeintzuk diren jakitea.
- Bigarren Hezkuntzako ikasleen arteko harremanak zein helduekin dituzten harremanak gorpuzten dituzten balioak aztertzea.
- Bigarren Hezkuntzako ikastetxeek bizikidetza hobetzeko aurrera daramatzaten jardunak eta gatazkak konpontzeko erabiltzen dituzten prozedurak ezagutzea.
- Bigarren Hezkuntzako ikastetxeek gizarte zerbitzuekin lankidetzan bizikidetza hobetzeko eta gatazkei aurre egin edo konpontzeko gatarzen diharduen jardunak ezagutzea eta eginkizun horietarako bide judiziala erabiltzen den jakitea.
- Hezkuntza komunitateko gizatalde ezberdinek ikastetxeen garatzen diharduen esku-hartze programan gaineko balorazioa ezagutu eta alderatzea eta eremu honetan Administrazioaren jarduna ezagutzea, eta horiek errazten eta zailtzen dituzten faktoreak identifikatzea.

4. IKASTETXEETAKO BIZIKIDETZA: FUNTSEZKO ELEMENTUAK

Atal teorikoan aipatu beharra dago sakontasunez landu dela baina artikulua honetarako izenburuak dioen bezala funtsezko elementuak jaso dira. Atal teoriko aztertu nahiz izanez gero, Arartekoaren ez ohiko txostena ikus daiteke (Ararteko, 2006)

Bizikidetzaz ari garenean, erakundearen baitan sortzen diren pertsonarteko harremanen kalitateaz mintzo gara eta hauek sorrarazten duten ikastetxeko giroaz ere. Era berean ikastetxeko giroak harremanetan eragin zuzena izaten du. Ikuspegi horretatik, bizikidetzaren ardatza kohesio eta kontrol sozial handiko eskola kulturak sustatutako pertsona arteko harreman positiboak sortzea da. Kultura horretan ezin dira erasoak inolaz ere

moralki onargarritzat hartu eta pertsonen duintasuna edozein balioren gaitetik egon behar du (Martín, Fernández, Andrés, Del Barrio eta Echeita, 2003).

Bizikidetza-giro positiboa errealitate konplexua eta faktore ugariaren eraginpean dago. Haietatik badira batzuk eragin nabarmenagoa dutenak (Anderson, 1982; Creemers eta Reezigt, 1999; Campo, Fernandez eta Grisañela, 2004; Freiberg, 1999). Hiru dira aipatzekoak: Bat, pertsonen artean ezartzen diren arauak dagokie. Arauen edukia funtsezkoa da bai, baina hauek ezartzeko prozedura ere. Ahaztu gabe, arauak hausten direnean abian jartzen diren jarduerak ere (Zaitegui, 1999). Horiek parte-hartze prozesuaren bidez definitzea, ikasleei eta familiei horien berri behar bezala ematea eta irakasleek horiek koherentziaz eta faboritismorik gabe aplikatzea dira bizikidetza ona izateko oinarritzko printzipioetako batzuk. Bestetik, ikerketak agerian utzi du arauak ikastetxeko giroan eta ikasgelakoan duten eraginik ezberdina bereiztea beharrezkoa dela (Flanders, 1964; Hargreaves, 1978; Salmivalli eta Voeten, 2002). Azkenik, beste ardatz nagusietako bat arauak betetzen ez direnean zigorra da.

Bi, bizikidetza-giro positiboa lortzeko erabakigarria ikastetxeak gaitasun sozial eta emozionalak eta hezkuntza moralari ematen dion garrantzia da.

Hiru, ikastetxeen bizikidetza sustatzeko familiekiko elkarlana beharrezkoa da. Oro har, hezkuntzako bi testuinguruen (familia eta ikastetxea) arteko jarraitasuna beharrezkoa bada, hezkuntzaren kaliterako, garapen sozioemozional eta moralarekin zerikusia duten irakaskuntzei dagokionez, lotura hori funtsezkoa da. Beharrezkoa da gurasoek lehenik eta behin, ikastetxeko hezkuntza proiektua partekatzea, arauen prestakuntzan eta horiek aplikatu eta berrikustez arduratzen diren organoetan parte hartzea, tutoreekin eta gainerako irakasleekin komunikazio arina izatea eta beren seme-alabekiko harremana laguntzea eta konfiantzan oinarrituta dagoela bermatzea.

4.1 Gatazkak: definizioa eta tipologia

Gatazkak bi pertsonen edo gehiagoren arteko borroka da, horien ideiak, jarrerak edo interesak bateraezinak direnean edo bateraezintzat hartzen direnean.

Gatazkak pertsona arteko harremanetako osagaia da eta, beraz, beti agertuko dena besteekiko bizikide izatean eta beharrezkoa dena aurrera egiteko. Lederachek, gatazkaren teoriaren egile batek honela dio:

«...proceso natural a toda sociedad y un fenómeno necesario para la vida humana, que puede ser un factor positivo en el cambio y en las relaciones, o destructivo, según la manera de regularlo».(Lederach, 2000)

Ikastetxeetan oso mota ezberdinetako gatazkak aurkitzen dira eta horien ebazpenak, oso maiz, bizikidetzagiroa okertzen du. Komeni da gatazken aniztasun horretan bereizketa egitea, horiek guztiek aurrerago aipatutako elementuak partekatzeaz gain, hainbat alderdi bereizle ere badituzte horien arrazoi eta ondorioei eta horiek saihesteko moduari dagokionez. Beste azterlan batzuetan erabili den eskemari jarraiki (Madrilgo erkidegoko adingabearen defendatzailea, 2006; Martín, Rodríguez eta Marchesi, 2003) sei motatako bizikidetzagatazkak desberdinu daitezke:

Disrupzioa Sanders eta Hendryen (1997) definizio argigarria hartuz zera dio:

«La conducta disruptiva es cualquier conducta que entorpece el orden y la disciplina en la escuela y el bienestar educativo de los alumnos escolarizados en ella». (Marchesin aipatua, 2004:128)

Disrupzioa hainbat erataraz adieraz daiteke (etenaldiak, etengabeko zarata, garaiz kanpoko barreak eta bromak, irakasleari agiraka egitea,...).

Absentismoa, bizikidetzagatazka gisa hartzea zalantzarik gabe gai eztabaidagarria da baina gutxienez bi arrazoi daude kategoria honetan erans-teko. Bata, ikasle batzuen eskolarekiko gaitzespenak pertsona arteko harreman txarretan du jatorria batez ere eta irakasleekiko harreman txarretan. Bestea, hainbatetan eskolara huts egiteak eskolaren jarduna zailtzen duela diote zenbait irakaslek.

Ikasleek irakasleei egindako erasoak, arazoa era desberdinetan islatzen da, besteak beste, errespetu eza eta hitzezko erasoak, eraso fisikoak —nola zeharkakoak (jabetzei kalte egitea) edo zuzenekoak (jotzea)—, baita beste modu batzuk zurrumurruak edo mehatxuak. Irakasleei egindako erasoak gizarte alarma handia sortzen dute eta zailagoak dira parte hartze prozesuen bidez konpontzea. Mehatxu pertsonal gisa bizitzen dira eta baita erakunde mehatxu gisa. Honen aurrean aipatu beharra dago ikuspuntu sistemikotik, gatazka mota honen ispilua **irakasleek ikasleei egindako erasoak**. Azken hauen adierazpen ohikoena, ikasleak barrengarri uztea, ikusi ezina edo mehatxuzko jokabideak izatea da.

Beste gatazka mota bat **bandalismoa** da, erakundearen aurkako jokabide antisoziala da. Askotariko adierazpenak hartzen ditu, batzuetan, ikastetxekeo zenbait heldurekin pertsonarteko arazoak daudela erakusten du eta zeharka ikasleak haiei kalte egiten saiatzen dira. Beste batzuetan, eskola edo institutuarekin bat ez etortzea izan daiteke. Bat ez etortze horrek guztiona denaren balorazioa okertzea ekar dezake eta materiala lapurtu edo apurtzera eraman dezake.

Azken gatazka **berdinen arteko tratu txarrak botere-gehegikeriagatik** da. 70. hamarkadan Eskandinavian lehen aldiz ikertu zuen Olweusek. Estatus bereko pertsonen arteko harremanean funtsezkoa dena apurtzen denean sortzen da, alegia simetria galtzen denean. Ikasleek eskola-adi-

nean daudenean nerabe eta gazteak direnean, berebiziko garrantzia dauka garapenerako garai honetan autonomia lortzeko egiten duten ikaskuntza eta gatazka mota honek kaltetzen du ikasleen arteko parearekiko elkarrekotasuna apurtu eta batak besteak baino botere gehiago eskuratzen duelako.

Tratu txar mota hau, abusu, eraso edo biktimizazio izenez ere ezagutua izan da eta honela defini daiteke:

«tipo perverso de relación interpersonal que tiene lugar típicamente en el seno de un grupo y se caracteriza por comportamientos reiterados de intimidación y exclusión dirigidos a otro que se encuentra en una posición de desventaja. Puede considerarse un tipo de relación especialmente dañina cuando se da entre individuos que comparten un mismo estatus, i.e. son iguales según un determinado criterio externo al grupo (por ej., compañeros de una misma aula, o de un mismo departamento laboral), pero situados en una posición diferente de poder —físico, psicológico— dentro del grupo, debido al abuso de su posición de ventaja por parte de quien intimida o excluye a su compañero». (Del Barrio, Martín, Almeida eta Barrios, 2003:10)

Era ezberdinetara gauzatu daiteke berdinen arteko tratua eta honela sailkatzen dira Herriaren Defendatzailearen txostenean (Defentsaria, 2000): gizarte bazterkeria aktiboa (parte hartzen ez uztea) edo alde batera uztea (kontuan ez hartzea), eraso fisikoa zuzenekoa (jotzea) edo zeharkakoa (biktimaren gauzak ezkutatu, lapurtu edo apurtzea) eta hitzezko eraso zuzena (iseka egitea edo ezizenak jartzea) edo zeharkakoa (gaizki esaka aritzea edo zurrumurru kaltegarriak zabaltzea).

Duela gutxi beste mota bateko tratua txarrak antzeman dira; aurreko tratua txar erak baina bitarteko teknologikoen bidez eginak, hala nola, bideo grabazioak egitea erasotzaileek biktimaz abusatzen duen bitartean eta mugikorren bidez edo sarean zabaltzea, edo etengabeko eraso egitea mugikorreko mezuen bidez. «*Tratu txar zibernetikoak*» deritzote.

Berdinkideen arteko erasoak taldeko fenomeno bezala ulertu behar dira (Salmivalli et al., 1996). Biktimaren eta erasotzailearen edo erasotzaile taldearen artean sortzen den harreman motak zerikusi handia du ikasgelako taldearen edo ikastetxeko talde handiagoek osatutako taldearen barruan antolatzen diren dinamikekin.

Mota honetako erasoen beste ezaugarri bat helduen presentziatik ezkutatuturik gertatzen direla.

5. METODOLOGIA





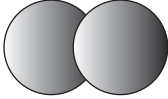
Azterlan honetan erabilitako metodologiaren deskribapena zehazten da, bai alde kuantitatiboan bai kualitatiboan. Bi kasuetan helburuak, baliabideak eta informazioa jaso eta aztertzekeko prozedurak aipatzen dira.

Azterlanean lortu nahi ziren helburuetara iristeko, osagarritasun metodologikoaren bidea hartu da, horrela bai metodologia kuantitatiboaren eta kualitatiboaren ekarpen ezberdinak aprobetxatzeko.

Metodologia kuantitatiboaren eta kualitatiboaren integrazioa estrategia ezberdinak erabiliz gauza daiteke. Bericatek (1998) metodoen integrazioaren inguruan duen ikuspegitik abiatuz, integrazio metodologikorako oinarritzko hiru estrategia aipatzen ditu: osaketa, konbinazioa eta triangelaketa. Estrategia horiek ez dira baztertzailerak, baizik eta ikerketa berdinean batera ager daitezkeenak eta une edo egoera ezberdinetan aplikatu, modu horretan, osagarriak izan daitezen horietako bakoitza aplikatuz eratorritako emaitza edo produktuei dagokienez.

- **Osaketa:** ikerketa berdinen esparruan bi irudi lortzean ematen da, bata orientazio kualitatiboko metodoetatik eta bestea orientazio kuantitatiboko metodoetatik eratorritakoa. Ikuspegi bakoitzak errealitatearen dimentsio ezberdina argitzen du, beraz, metodoen gainjartzerik ez dago eta ez da lortu nahi. Mailarik gorenean, estrategia helburu horrekin garatu bada, metodo bakoitzeko emaitzak integrazten dituen interpretazio laburpenak eman ditzake. Ikerketa honetan, osaketa azterlan kualitatiboan parte hartu duten hamar ikastetxeen kasuan gertatu da. Hau da, ikastetxe hauen kasuan bi metodoak erabiliz bi irudi lortu ahal izan dira.
- **Konbinazioa** ikerketa berdinen esparruan metodo bat beste metodoaren barruan modu subsidiarioan integrazten saiatzen denean agertzen da. Xedea azken horren bidez lorturiko emaitzen baliozkotasuna sendotzea da. Konbinazio prozesu horretan, bigarren metodoak ager ditzakeen ahultasunak konpentsatu nahi dira lehenengotik eratorritako datu edo informazioa erantsiz. Konbinazio estrategian, emaitzen konbergentzia topatu baino konbinazio metodologiko egokia da lortu nahi dena. Ikerlan honetan, konbinazioa irakasleek, ikasleek, eta familiek erantzundako galdera-sorten eta hauei eginiko elkarrizketen artean gertatu da.
- **Triangelaketaren** estrategian errealitatearen ikuspuntu osatuagoa da lortu nahi dena, ez bi begiradaren bidez, baizik eta errealitatearen dimentsio bakar baten azterketan orientazio ezberdinak erabiliz. Batetik, metodo ezberdinak erabiliz lortutako informazioarekin gertatu daiteke eta bestetik, datu-iturri ezberdinak erabilia. Gure kasuan, zuzendaritza taldeek, familiek, irakasleek eta ikasleek osatzen dituzte datu-iturriak. Aipatu triangelaketak lorturiko emaitzen baliozkotasuna eta sinesgarritasuna sendotzen ditu.

Ondorengo irudian ikus daiteke aipatutako hiru estrategien adierazpen grafikoa:

	A Metodoa		B Metodoa
Osaketa		+	
Konbinazioa		→	
Triangelaketa			

Integrazioko oinarrizko estrategiak (Bericat, 1998: 38-tik hartua)

Flickek honakoa esaten duenean baieztatzen duena aplikatzea izango litzateke:

«...las distintas perspectivas metodológicas se complementan mutuamente en el estudio de un problema, y esto se concibe como la compensación complementaria en los puntos débiles y ciegos de cada método individual.» (Flick, 2004: 280)

Aurrekoari, eta egile berdinarekin jarraituz, metodoen konbinaketaren bestelako abantailak erantsi dakizkioke, honakoak esate baterako:

- Emaizta kuantitatiboak eta kualitatiboak bateratzearen, elkar baieztatzearen eta ondorio berak ateratzearen aukera.
- Bi emaitzek arazo baten alde ezberdinei arreta ematea eta ikuspegi osatuagorantz eramatea.

5.1. Azterlan kuantitatiboa

5.1.1. Helburua

Ikastetxeko komunitateko kide ezberdinen iritziak jasotzea izan da, ikastetxeetako bizikidetzari eta bertan gertatzen diren gatazka mota ezberdinen eraginari, horretarako arrazoiei eta ebazpen moduei buruz.

5.1.2. Metodoa

5.1.2.1. BALIABIDEAK

Ikastetxeko komunitateko talde ezberdinei galdera-sortak aplikatuz burutu zen. Galdera-sortak diseinatzeneko esparru teorikotik abiatuz, ikaste-

txeetako bizikidetzeta-giroan garrantzia gehien izan zezaketen adierazleen dimentsio eta azpidimentsioak zehaztu ziren.

Bizikidetzaren gainean oro har nahiz gatazka ezberdinen inguruan egitako ikerketa nagusiak aztertu ostean bizikidetzaren oinarritzko faktoreak ikertzeko dimentsio orokorrak —ordena, arauak, parte-hartzea eta programa zehatzak— eta pertsonen arteko harremanetan eragina duten dimentsio zehatzagoak aukeratu ziren. Dimentsio horietaz gain, ikaslearen garapen sozialarekin, familiaren inguruarekin eta ikastetxearen testuinguru soziokulturalarekin uztarturiko dimentsioak erantsi ziren ikerketan.

Ondorengo taulan jasotzen dira ikerlan honetan erabili diren dimentsio eta azpidimentsioak:

5.1. Taula
Dimentsioak eta azpidimentsioak

Dimentsioa	Azpidimentsioa	Informazioa Emango Lukeen Taldeak
Ikastetxeetako bizikidetzeta-giroa	Taldean antolaketak Aniztasunaren arretarako neurriak. Harrera programak Tutoretza jarduerarako plana Ikasle etorkinen ehunekoa Arauak. Pertsonen arteko harremanak. Parte-hartzea eta komunikazioa Administrazioaren papera	Zuzendaritza taldea Irakasleak Ikasleak Familiak
Ikasleen balioak	Adiskidetasuna Taldearen presioa Publikoa denaren balioa	Ikasleak
Gatazken eragina	Gatazka moten maiztasuna Nork egiten du Nola erreakzionatzen da	Irakasleak Ikasleak Familiak
Gatazken arrazoiak	Pertsonen ezaugarrietan oinarrituak Faktoreen elkarrekintzan oinarrituak	Irakasleak Ikasleak Familiak
Gatazka konpontzea	Erabakiak hartzeko prozedurak Zehapen mota (zigorrezkoa edo pedagogikoa)	
Familiaren testuingurua	Testuinguru soziokulturala Familiaren jarraipena eta babesa Ikastetxeko bizikidetzan egindako esku-hartzeak	Ikasleak Familiak

Azaldutako dimentsio eta azpidimentsioetatik abiatuz datu-iturriak izango ziren taldeentzako galdera-sortak prestatu ziren. Lau galdera-sorta-ikasle, irakasle, familiak eta zuzendaritza taldeak- elebitan eginak. Hauetan komunak ziren item batzuk sartu ziren talde bakoitzak emaniko informazioa alderatu ahal izateko. Aurretiaz Herriaren Defendatzaileak (Madrilgo Erkidegoko Adingabekoaren Defendatzailea, 2006) eginiko ikerketan erabilitako galdera-sortak kontutan hartuz oinarritu ziren.

Galdera-sortako itemak lau edo bost erantzun aukeradunak ziren, Lickert motakoak. Ikasleen kasuan galderak ongi ulertzen zirela frogatzeko azterlan pilotua egin zen DBH 2. eta 4. mailako ikasleekin. Honela ikusi ahal izan zen, emaniko denbora eta galderak egokiak zirela.

5.1.2.2. PARTE-HARTZAILEAK

Lagina osatuko zuten ikastetxeak zoriz aukeratu ziren, guztira 80. Ikastetxe bakoitzean zoriz, 2. mailako eta 4. mailako gela bana, haien familiak, zuzendariak eta 20 irakasle inkestatu ziren. Lagina aukeratzeko, konglomeratuen laginketa geruzatua egin zen. Geruzak hiru aldagaien arabera: Ikasturtea (DBHko 2. eta 4. mailak), lurralde historikoa (Araba, Bizkaia eta Gipuzkoa) eta ikastetxearen titularitatea (publikoa eta pribatua).

5.2. Taula

DBHko ikasketak eskaintzen dituzten ikastetxeen aukeraturiko lagina

	Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza		
	Publikoa	Pribatua	Guztira
Araba	3	7	10
Gipuzkoa	12	19	31
Bizkaia	18	26	44
Guztira	33	52	85

Ondorengo bi tauletan (5.3. eta 5.4.) ikus daiteke laginaren behin betiko banaketa ikerlanean parte hartu duten taldeak kontutan hartuta:

5.3. Taula

Laginaren banaketa: Ikasleak eta familiak

	IKASLEAK				FAMILIAK			
	DBHko 2.a		DBHko 4.a.		DBHko 2.a		DBHko 4.a.	
	Publikoa	Pribatua	Publikoa	Pribatua	Publikoa	Pribatua	Publikoa	Pribatua
Araba	72	189	69	155	62	170	61	126
Gipuzkoa	219	382	211	373	204	325	163	312
Bizkaia	302	543	276	532	275	458	226	400
Azpitotala	593	1.114	556	1.060	541	953	450	838
Guztira	1.707		1.616		1.494		1.288	

5.4. Taula

Laginaren banaketa: Irakasleak eta zuzendariak

	IRAKASLEAK		ZUZENDARIAK	
	Publikoa	Pribatua	Publikoa	Pribatua
Araba	64	116	3	7
Gipuzkoa	203	260	11	18
Bizkaia	267	347	15	26
Azpitotala	534	723	29	51
Guztira	1.257		80	

5.1.2.3. DATUAK BILTZEKO PROZEDURA

Galdera-sortak prestatuak zeudenean eta parte hartzaileak zehazturik, Ararteko erakundeak zuzendari guztiak bildu zituen ikerketa aurkezteko. Aurkezpenak lurralde historiko bakoitzean egin ziren eta beratan, azterlanaren helburua, metodologia eta egutegia azaldu ziren.

Hurrengo urratsa ikastetxe bakoitzari azterlana burutzeko beharrezkoak ziren materialak bidali zitzaizkion kaxa batean.

Ikastetxe bakoitzari ikasle, irakasle, zuzendaritza talde eta familientzako galdera-sortak eta irakurgailu optikoko erantzun orriak banatu zitzaizkien (ikasleentzako eta hauen familientzako 50 galdera-sorta eta irakurgailu optikorako orri bana talde bakoitzarentzako, irakasleentzako 20 galdera-sorta eta galdera-sorta bat zuzendaritza taldearentzako). Honekin batera erantzun orriak betetzeko jarraibideak.

5.1.2.4. AZTERKETA PROZEDURA

Aldagai desberdinak (ikasleen ikasturtea, ikasle eta irakasleen generoa, ikastetxearen testuinguru soziokulturala eta titularitatea eta eskolaturiko atzerriko ikasleen ehunekoak) kontutan hartuz item ezberdinen erantzunen ehunekoak atera ziren eta dimentsiotan antolatatu. Ehunekoak ondorengo aldagaien arabera ezberdindu ziren:

- Ikasleen ikasturtea: DBHko 2. eta 4. maila.
- Ikasleen eta irakasleen generoa.
- Ikastetxearen titulartasuna: publikoa, pribatua.
- Ikastetxearen batezbesteko testuinguru soziokulturala: ikastetxearen maila soziokulturala DBHko 2. eta 4. mailako galdera-sortan jasotako azken bederatzi galderetan lorturiko emaitzan arabera kalkulatu zen.
- Atzerriko jatorria duten eskolaturiko ikasle ehunekoak: zuzendariei beraientzako prestaturiko galdera-sortan ikastetxearen egoera adierazteko eskatu zitzaizkien. Lau ehuneko tarte hauetan kokatzeko eskatu zitzaizkien: % 1-10; % 11-20; % 21-30 eta % 30 baino gehiago. Erantzundakoaren arabera esan daiteke, 68 ikastetxe kokatu zirela lehenengo ehuneko tartean, hiru bigarrenean, hirugarrenean bost eta laugarrenean bakarra. Tarte bakoitzean agerturiko alde hain handiak ez du ezberdintasun esanguratsurik kalkulatzeko ahalbidetu.

Talde ezberdinen aldeak estatistikoki esanguratsuak ziren ikusteko kontingentzia taulen bidez Chi karratuaren froga erabili zen. Datuak esanguratsuzat jo dira % 95eko konfiantza maila eman dutenean. Nabarmen aldentzen ziren balioak definitu ahal izateko zuzenduriko hondakin tipifikatuak hartu dira kontutan.

Azterlan kuantitatiboaren prozedura amaitu eta emaitzak aztertu ondoren, ikastetxe bakoitzari bere txostena eman zitzaion 80 ikastetxe eta institutuekin alderatuta.

5.2. Azterlan kualitatiboa

5.2.1. Helburua

Bizikidetzaharremanetan agertzen diren faktoreak zehaztasun handiagoz ulertzea izan da, batez ere ikasleen arteko harreman sozialei eta haien baloreei dagozkienak.

5.2.2. *Metodoa*

5.2.2.1. BALIABIDEAK

Diseinu malguko metodologia kualitatiboa erabili zen, eta gertakarietara moldatzen joan da ikerketa prozesuak aurrera egin ahala. Bestalde, honakoak ere erabili ziren: ikuspegi holistikoa, egoeraren ulermen bateratua kontuan hartzen saiatuz; testuinguruan sarturikoa, ikastetxe bakoitzaren ezaugarriak kontuan hartzen zirelako; pertsonala eta berehalakoa, elkarrizketak eta eztabaida taldeak aurrez aurreko harremanari esker eraturiko konfiantza giroan egin zirelako. Modu berean, hausnarketaren xede ziren egoerak sakontasunez ulertzeko helburua izan da.

5.2.2.2. PARTE-HARTZAILEAK

Hamar ikastetxe aukeratu ziren 80ko laginetik. Horretarako, fase kuantitatiboan bilduriko datuetatik lorturiko parametroak hartu dira kontuan:

- Bizikidetzaz arazo garrantzitsuagoak dituzten lau ikastetxe, bi publiko eta bi itunpeko, eta titularitate bakoitzaren barruan, bata hirikoa eta bestea landa esparrukoa.
- Erdi mailako gatazka maila duten bi ikastetxe, bata publikoa eta bestea itunpekoa.
- Lurralde historikoen araberako banaketa ere bilatu zen, lurralde bakoitzeko kopuruak kontutan hartuta.
- Irizpide osagarri gisa, alegia aurrekoak betetzen zituzten kasuetan, bizikidetzaren hobekuntzarekin uztarturiko programak edo jarduerak garatu zituzten edo garatu ez zituzten ikastetxeak aukeratu ziren.

5.2.2.3. INFORMAZIOA BILTzea

Bi estrategia mota erabili ziren: eztabaida taldeak eta elkarrizketa sakinak.

Eztabaida taldeak: Intereseko gairen baten gainean elkarrekin hitz egin eta eztabaidatzen duten pertsona multzoa da. Bakoitzak bere ikuspegi, pertzepzio eta iritziak ematen ditu puntu zehatz eta jakinen gainean (Lukas eta Santiago, 2004).

Aukeraturiko ikastetxe bakoitzean lau eztabaida talde eratu ziren, eta horietako bakoitzean zazpi edo zortzi parte-hartzaile egon ziren. Zuzendariari testu bat bidali zitzaientan taldeetan parte hartu behar zuten pertsonak aukeratzeko argibideekin.

Eztabaida taldeetan erabilitako gidoia honako hau izan zen:

- Lehenik eta behin, eztabaida talde bat zer den agertzen da modu laburrean, eta honako aldeak azpimarratu:

- Mota horretako taldeetan interesgarria dena, parte-hartzaile guztien informazioa, balorazioak eta iritziak jasotzea da.
 - Moderatzaileak ez du parte hartuko eta ez ditu adierazpenak baloratuko. Bere funtzioa mundu guztiak parte hartzea ahalbidetzea eta bileraren garapena erraztea da.
- Bigarrena: emaniko informazio eta iritziak konfidentzialtasun berme osoarekin erabiliko dira. Nork zer esan duen edo zeri buruz ez da inoiz identifikatuko.
 - Transkripzioa eta bileraren analisisa errazteko, grabatzeko baimena eskatzen da.
 - Mota honetako hasierako galdera orokorrarekin ekiten zaio bilerari:
 - Ikastetxe honetako jendea ondo konpontzen dela iruditzen al zaizue?

Aipatu gidioa abiapuntua izanik, talde bakoitzari egokituriko gidioiak prestatu ziren. Honela, ikastetxea osatzen duten talde bakoitzaren interes guñeak bildu ziren.

1. Ikastetxeko bizikidetzaren balorazioa.

- Bizikidetzeta eta/edo gatazka giro orokorraren adierazle eta arrazoiak.
- Araudia: garatzea, baloratzea eta aplikatzea.
- Bakoitzaren papera erabakiak hartzerakoan.
- Ikastetxeetako segurtasuna.

2. Gatazka motak.

- Ikasleen arteko tratu txarrak: arrazoiak, aplika daitezkeen konponbideak, talde ahulenak, kasu horietan antzematen den portaera, egoeren balorazio morala, administrazioaren papera.
- Irakasle eta ikasleen arteko gatazkak: arrazoiak, konponbideak, irakasleen arteko aldeak, maila gatazkatsuenak.
- Bandalismoa: arrazoiak, konponbideak, publikoa denaren balorazioa, aurrea hartzeko neurriak.
- Adinaren, generoaren eta norbanakoaren eta kulturaren aldean garrantzia gatazketan.
- Gizarte aldaketak eta horien garrantzia hezkuntzan.
- Banden existentzia.
- Bestelakoak.

3. Ikastetxearen jarduna bizikidetzeta-arazoen aurrean.

- Tutoretzak (taldeka, banaka).
- Araudia: balorazioa, egin litezkeen aldaketen iradokizunak.
- Bizikidetzarako batzordeak.
- Bizikidetzarako programak (bitartekaritza, ikasle laguntzaileak, administrazioaren programak).

Eztabaida talde bakoitzaren amaieran, ordu arte esandakoaren laburpena eginez amaitzen ziren, ikerlariaren ustetan adostasuna azaltzeko modu baitzen.

Elkarrizketak: Erdi-egituraturiko elkarrizketak izan dira. Aldez aurretik prestatutako eskema bat jarraitzen da eta elkarrizketatuak esandakoaren hariari tiratzea ahalbidetzen du galdera berriak eginez, beti ere ikerketaren helburuentzako interesgarriak izanda.

Guztira hamar elkarrizketa egin dira parte hartu duten ikastetxeetako ikasketa-buruekin eta egokia izan denean orientatzailearekin.

5.2.2.4. INFORMAZIOAREN AZTERKETA

Metodologia kualitatiboa izateak triangelaketari garrantzia handia ematen dio, honek informazioari fidagarritasuna eta trinkotasuna ematen baitizkio. Batetik, metodoen triangelaketa informazioaren bilketarako erabili da (elkarrizketak, eztabaida taldeak eta galdera-sortak); eta, bestetik, informazioaileak triangelatu dira, bildutako informazioa talde ezberdinei baitagokie: irakasleak, ikasketa-buruak, ikasleak eta familiak.

Bildu den informazioaren azterketa trinkoa amaieran egin zen, baina elkarrizketak eta eztabaida taldeak izan ahala, esku artean genuen informazioaren azterketa partziala egiten zen gertatzen zihoana ikusteko. Hamar ikastetxeetako informazioa bildu ostean, honako prozedura hau erabili zen (Lukas eta Santiago, 2004):

-
1. FASEA: Informazioa gutxitzea
 - a. Aztertu beharreko informazioaren aukeraketa eta identifikazioa
 - b. Azterketaren helburuak zehaztea
 - c. Mailen sistema ezartzea
 - i. Erregistro unitatea aukeratzea
 - ii. Mailen sistema ezartzea
 - iii. Maila bakoitzarentzako kodeak identifikatzea
 - d. Mailen sistemaren azterketa pilotua
 - e. Kodifikazioa
 2. FASEA: Informazioa antolatu eta aurkeztea
 3. FASEA: Emaitzak aztertu eta interpretatzea
-

Faseak aztertuz gero ikus daiteke datuen gaineko azterketa kualitatibo ulerkorra egin dela. Horretarako, hainbat maila aukeratu eta identifikatu behar izan dira. Aukeraketa hau modu deduktiboen edo induktiboan egin daiteke eta kasu honetan, prozedura mistoaren aldeko hautua egin da. Maila batzuk ezartzeak bibliografiaren berrikuspina eta ikerlarien eskarmen-tuan oinarritzea (prozedura deduktiboa) eskatzen du. Ondoren berriz, bil-

dutako informazioa kodifikatu denean mailen sistemara egokitzen joan da ere. Horrela bildutako datuetara egokitu zelarrik (prozedura induktiboa).

Azterketak errazteko, datu kualitatiboak modu kualitatiboan aztertzeke diseinaturiko NUD.IST programa erabili denez, adierazitako prozedura mistoa (deduktibo-induktiboa) erabili ahal izan da.

Ondorengo koadroan aurkezten diren datuak kodetzeko erabilitako maila sistema ikus daiteke:

(1) / GIRO OROKORRA

- (1 1) / Giro orokorra/Familiak-ikastetxea
- (1 2) / Giro orokorra / Ikasleak-ikasleak
- (1 3) / Giro orokorra/Ikasleak-irakasleak/tutorea. Diziplina
- (1 4) / Giro orokorra / Irakasleak-irakasleak

(2) / ARAUDIA

- (2 1) / Araudia/Ezagutza
- (2 2) / Araudia /Aplikazioa
- (2 3) / Araudia /Erabilgarritasuna, balorazioa, onarpena
- (2 4) / Araudia /Aldaketak
- (2 5) / Araudia /Gelako arauak

(3) / BIZIKIDETZA ONERAKO ARRAZOIAK

(4) / BIZIKIDETZA TXARRERAKO ARRAZOIAK

(5) / IKASTETXEA BIZIKIDETZAREN AURREAN

- (5 1) / Ikastetxea bizikidetzaren aurrean/Bizikidetzarako Batzordea
- (5 2) / Ikastetxea bizikidetzaren aurrean /Tutoretzak
- (5 3) / Ikastetxea bizikidetzaren aurrean /Harrera Plana
- (5 4) / Ikastetxea bizikidetzaren aurrean /Bitartekaritza
- (5 5) / Ikastetxea bizikidetzaren aurrean /Prestakuntza

(6) / GATAZKAK

- (6 1) / Gatazkak/Arrazoiak
- (6 2) / Gatazkak /Motak
- (6 3) / Gatazkak /Gatazkak konpontzea
- (6 4) / Gatazkak /Segurtasuna
- (6 5) / Gatazkak /Dilema

(7) / ADMINISTRAZIOAREN EGINKIZUNA

6. ONDORIOAK

Ikerlan honetako emaitzak bi metodoak erabiliz bereizi dira, batetik emaitza kuantitatiboak eta bestetik kualitatiboak. Metodo kuantitatiboare-

kin lorturiko emaitzak metodo kualitatibokoekin berretsi direla esan beharra dago.

Ondorioen atal honetan ondorio orokorrak azalduko dira aurrerago aipatu diren dimentsioen ordena jarraituz. Esan gabe doa, inork metodo bateko edo besteko emaitzak aztertu eta sakondu nahi baditu, Ararteko erakundearen Web atarian eskura duela txosten osoa.

Ikastetxeetako gizatalde guztiek **bizikidetza giroa** ona dela diote. Ikasleen % 92,3ak oso ondo sentitzen direla adierazten dute eta lagun asko dituztela bertan. Irakasleek ikasleekin dituzten harremanak hori baino hobeki baloratzen dituzte. Emaitza hau gizarteak gaiaren inguruan duen hautemate gatazkatsuarekin kontraesanean jartzen da. Egia esan, ikusi izan da gatazkak egon badaudela ikastetxeetan baina horrek ez du esan nahi begirunezko jarrerara eta harreman egokiak izateko aukerarik ez dagoela. Familiak kritikoa-goak azaltzen direla aipatu daiteke. Hau da, aipatutako taldeek ez bezala, zuzenean bizi ez duten edo gutxieneko distantzia batera bizi duten taldea da familia. Azken datu hau maiz agertzen dena da (Eusko Jaurlaritza, 2004; Martin, Rodriguez eta Marchesi, 2003, 2005; Madrilgo Erkidegoko Adingabeen defendatzailea, 2006). Gizarte mailan agertzen den ikuspegi kontrajarria eta negatiboa saihesteko bideak aztertu eta orekatu beharra ikusten da. Batez ere, ikuspegi negatiboa hedabideen zabaltzen dutela ikusi izan da.

Nahiz eta bizikidetzaren inguruan baino poztasun gutxiago azaldu, **arauen** inguruko balorazioa positiboa izan da, ordena mantentzen dela uste dute inkesta erantzun dutenen bi herenak. Komunitateko hiru gizataldeak bat datozen bi arazo identifikatzen dira: ikasleen parte-hartze urria eta arauak aplikatzerakoan nolabaiteko arbitrariotasuna. Parte-hartze urriari dagokionez —ikasleen erdiak eta irakasle askok—, arauak ezartzerakoan eta gatazkak konpontzerakoan dela azpimarratu behar da. Ez da egoera hau modu berean baloratzen baina elkarrizketa eta eztabaida taldeetan argi gelditu da ikasleek ahots gehiago izan nahi dutela. Sarritan bai irakasleek eta baita familiak ere aipatzen dute ikasleek gatazkarekiko distantzia hartzeko gai izateko arazoak egon daitezkeela. Alegia, zailtasunak daudela aipatzen da batez ere arazoa «objektibotasunez» aztertzeko. Hala ere, ikasleak, irakasleak eta familiak bat datoz oraindik ikastetxean asko dagoela egiteko **arauen aplikazioaren koherentzian**. Arauen aplikazioari erreparatuz, arbitrariotasunak nolabait babesgabe uzten du. Ikasle baten portaeran irakaslearengan erabaki ezberdinak hartzea ekar lezake. Ez litzateke erantzun homogeneo baten aldeko apustu baizik eta koherentziaren aldekoa. Ikasleek puntu honi eransten dioten beste ñabardura bat kutunkeria da. Ikasleek azpimarratzen duten arren irakasleek ez dute gauza bera onartzen. Kontraesana badagoela ikusi da eta gainera, irakasleek hausnarketarako puntua jarri dute. Jarritako puntua irakasleek ikasleen ezaugarrien eta beharrianen arabera moldatzen dute erantzuna. Zaila ikusten da ikasleek hau berau ikusten duten bidegabekeri bezala edo ez. Hala era irakasleen esku-hartzeko ardua esplizitu egiteko beharra ikusten da.

Datuek diotenez ikastetxeek oso ondo funtzionatzen dute **familiekiko komunikazioan**. Familiek beraien seme edo alaben berri ondo informatuak daudela tutoretzen bidez. Irakasleak kasu batzuetan kexu dira zenbait familien erantzuna ez delako behar den bezain aktiboa. Sarritan ikusten da gizarte mailako balio batzuek ikastetxeen irakasten denari garrantzia kentzen diola. Honen harira, hainbat ikasle eta zuzendaritza taldek uste dute, atal honetan prestatzen jarraitu beharra dagoela eta bizikidetza hobetzeko programak egin behar direla. Baina honen aurrean ikastetxeek gai hauetan duten parte hartze urria agertzen da. Batetik, denbora gutxi izate eta bestetik, irakasleen lan-karga aipatzen dira. Bada beraz hezkuntza arduradunen-tzako hausnarketa puntuak.

Orokorrean bizikidetza giroari buruz esan behar da DBHko 4. mailako ikasleak kritikoagoak izan direla DBHko 2. mailakoak baino nahiz eta denak pozik agertu. Arrazoiaren artean harreman pozgarriagoak izatea eta helduagoak izanez pentsamendu kritikoago izatea dira. Bestalde, beste faktore batzuek eragina izan dute, hala nola, ordenaren kasuan, titulartasun pribatua izatea eta maila soziokultural ertain-altua eta altukoa.

Giroa positiboa izan arren ikastetxeen modu egokian konpontzen ez diren **gatazkak** egon badaudela ikusi da. Orokorrean ez dago adostasunik bizikidetzaren egoerak okerrera egin duen hala ez esaterakoan, talde artean zein talde barnean ikus daiteke. Irakasleen gehiengoak ez du uste gatazkak areagotu direnik; irakasleek ehuneko bertsuetan areagotu direla eta ez direla diote eta familien artean berriz gatazka gehiago ez dagoela dioten kopurua handiagoa da areagotu direla diotena baino. Interpretazioa ez da erraza. Irakasleen artean ezaugarri pertsonalak —emakumezko kopuru bikoitzak uste du areagotu egin direla irakasle gizonezkoen aldean— edo ikastetxe bakoitzeko egoerak eragin duela esan daiteke. Beste ikerketa batzuetako emaitzekin alderatuz, hainbat ondorio atera daitezke: bat, gatazka gehiago dagoela dioten irakasle kopurua igo egin da % 30etik % 41,7ra, 2003an jasotako datuen arabera (Martin, Rodriguez eta Marchesi, 2003); urte berean 2005-06 (Madrilgo Erkidegoko Adingabeen Defendatzailearen, 2006) urtean lagin desberdinarekin egindako ikerketa batean berriz, bigarren hezkuntzako irakasleak (% 55) dira batez ere gatazkak areagotu diela diotenak. Hala ere, ikerlan honetan gatazkak pixka bat igo direla diotenak % 45,7a da eta bortizki igo direla diotenak, % 32,7 dira. Ondoriozta daiteke Euskal Autonomia Erkidegoan baieztapenarekin ados dagoen irakasle kopurua txikiago dela eta familien eta ikasleen erantzunen artean ez da desberdintasun nabarmenik ikusten.

Irakasleei kezka handiena sorrarazten diena ikasleek eskolak ematea ez uztea da eta ondoren, ikasleen arteko gehiegikeriak. Azken datu honek irakasleek beraien eskolak etetea pareko kezka sorrarazten diela ikasleen arteko aurkakotasunak.

Ikasleen arteko tratu txarren egoerari dagokionez, erreferentziatzat hartu diren beste ikerketaren parean, biktinek eta erasotzaileek agertzen duten

jazarpen mailak traza bera dutela. Horretaz gain, jazarpenen **eragin ordena** da. Erasotzaileak, hitzezko eraso eta gizarte bazterkeria dira gehien erabiltzen duten modua. Ondoren, zeharkako eraso fisikoa (gauzak gorde, apurtu, lapurtu) zuzenean jotzea eta maila baxuagoan, xantaiak, mehatxuak eta sexu jazarpena (ahozkoa edo fisiko) daude.

Ikerketa honetan ikusi ahal izan da tratu txarrak modu berean eragiten diela neskei edo mutili. Generoan aldea antzematen den kasuak, adibidez, biktimetan hitzezko eraso, eraso fisikoa eta mehatxuak; erasotzaileetan, arreak eta gauzak apurtu eta lapurtzea, eta hitzezko sexu eraso, gelan mutil gehiago egotearen arrazoi dela azaltzen da. Batzuetan entzun da nesketan lehen agertzen ez diren portaera bortitzak agertzen hasi direla. Azterlanak adierazten du oraindik mutilena baino maila baxuagoan agertzen dela.

Tratu txarren eragin maila eta ordena ezagutzeaz gain, **zein egoeratan gertatzen diren eta zer motatako erreakzioak** eragiten dituen ulertzea garrantzitsua da. Lagunei maizago kontatzen zaizkie arazoak eta haiek dira egoera deuseztatzen esku hartzen dutenak. Ikusi da, lotura argia dagoela isolaturik sentitzearen eta tratu txarreko egoeratan nor bere burua biktima edo erasotzaile bezala ikustearan artean. Familiengana gutxitan jotzen da eta eragin maila altua denean batik bat, eta irakasleengana are gutxiago. Arrazoiak besteak beste, biktimek lotsa sentitzea, kontakatilu izatearen aurkako jarrera (bakarrik %10ak aukeratu zuen), besteari laguntzeagatik norbera biktima bihurtzeko beldurra (lautik batek aukeratu zuen) dira.

Batetik, ikasleek diote irakasleak ez direla enteratzen arazoak daudenean eta bestetik, ikasleak arazoak daudenean ez dutela irakasleengana jotzen dioten. Bateragarriak ote dira? Ondoriozta daiteke, erasotzaileak batetik kontu eta ardura handiz jokatzeko duela inor kontura ez dadin eta bestetik, gainerako ikasleek eta biktimak ez duela ausardiarik agertzen ikusitakoa kontatzeko aurrerago aipatu diren arrazoiak direla medio.

Eransteko moduko ondorio **banden** agerpenaren eragina eskasa izaten jarraitzen du. Ahaztu ezin da, eskola edo institututik kanpoko eragina nabarmenagoa izan arren, eskolara ere iristen ahal dela. Bandalismo jokabideak aipatuz, esan behar da, ikasle eta irakasleen ustez eragina esaka da baita.

Gatazkaren arrazoiei begiratuta, guztiek irakasleak kanpoan uzten dituzte eta erantzukizuna ikasleen ezaugarrietan jartzen dute. «Ikasle oso gatazkatsuak» daudelako eta «irakasleen agintea errespetatzen ez dutelako» gertatzen dira. Irakasleen ustetan bizikidetzaren arazoak arrazoiak familiek duten hezteko modua da; hedabideak, indarkeria eta baloreen krisia aipatzen dira. Familiek euren aldetik irakasleek esandako onartzen dute.

Bizikidetzaren hobetzeko hartu beharko liratekeen neurrien artean, ikasleek eta irakasleek gatazkak konpontzeko duten iritzi ezberdina justiziari dagokionez. Zigorak beraiek bakarrik nahikoa ez direla ohartu dira irakasleak eta ikasleekin komunikatzeko esparruak jarri dituzte martxan. Taldeko tutoretzak eta bitartekaritza programak asko baloratzen dira guztien partetik. Balore sistemaren lanketa ere babes faktore gisa ikusten da eta artea, zien-

tzia, politika bezalako gaien artean sartu behar dela ikusten da. Hezkuntzaren esparruan hartutako neurriak gatazken agerpena ekiditera bideratu dira, kontrol eta zaintza gehiago eta batzuetan udaltzaingoaren laguntzarekin. Nahiz eta ikastetxeek egoera kontrolpean eduki, kasuen % 7,6 polizien egoitzan edo epaitegian eginiko **salaketa** bihurtzen da. Dena den, gatazka epaitegiraino iritsitako kasuak nahiko ezohikoak direla agertzen dute datuek.

Azkenik eta nahiz eta lorturiko emaitzek ondorioen baturak argi-ilunak dituen irudia ematen dute, beharbada garrantzitsuena dena da bizikidetzaren hobekuntzan arrakastatsuak suertatzen ari diren ikastetxetako ekimenak berreskuratzea eta sektore guztietatik sustatzea, arazoak ikastetxeko esparrua gaintzen duen erantzukizuna baitu eta ikastetxeak gizarte osoaren babesa sentitu behar du lan horren garapenean.

Jasotze-data: 2007-10-31

Onartze-data:2997-11-8

Abstract

This research, commissioned by Ararteko in the Basque Autonomous Community (CAV), has been carried out among teaching staff in the MIDE department of the University of the Basque Country (Euskal Herriko Unibertsitatea) and technicians from the IDEA Institute (Institute of Educational Evaluation and Assessment). Two parts were distinguished within this research: one quantitative and the other qualitative. In the quantitative part a sample of 100 secondary schools in the Basque Country was chosen at random. Information was collected in these centres on the cohabitation situation using questionnaires which were completed by the management, teaching staff, families and students in the two cycles of Obligatory Secondary Education (ESO). This information was analysed with the SPSS computer package. In the second part, a significant sample of 10 centres was chosen based on criteria such as results from the quantitative part, having cohabitation programmes and the percentage of emigrant students. Each centre organised different discussion groups where families, tutors and 2nd and 4th year ESO students could participate. Interviews were also carried out among members of each centre's Management Team. Qualitative information was analysed using the NUD.IST programme. Finally, contrasting the two types of information provided greater knowledge on the cohabitation situation in Basque Country schools.

Keywords: *Cohabitation. Qualitative and quantitative research. Secondary education. Basque Autonomous Community.*

Esta investigación, solicitada por el Ararteko de la Comunidad Autónoma Vasca (CAV), ha sido realizada entre profesorado del departamento MIDE de la Universidad del País Vasco (Euskal Herriko Unibertsitatea) y técnicos del Instituto IDEA (Instituto De Evaluación y Asesoramiento educativo). Para llevar a cabo esta investigación se distinguieron dos partes: una cuantitativa y otra cualitativa. En la parte cuantitativa se eligió al azar una muestra de 100 centros de Educación Secundaria de la CAV. En ellos se recogió información acerca de la situación de la convivencia en los centros a través de cuestionarios cumplimentados por la dirección, profesorado, familias y alumnado de los dos ciclos de Educación Secundaria Obligatoria (ESO). Esta información fue analizada con el paquete informático SPSS. En la segunda parte y en base a criterios tales como los resultados de la parte cuantitativa, tener programas de convivencia y el porcentaje de alumnado emigrante se eligió una muestra significativa de 10 centros. En cada centro se organizaron diferentes grupos de discusión en los que participaron familias, profesores tutores y alumnos de 2º y 4º de ESO. Además se realizaron entrevistas a algún miembro del equipo directivo de cada centro. La información cualitativa fue analizada con la ayuda del programa NUD.IST. Finalmente el contraste entre los dos tipos de información llevó a un conocimiento más profundo de la situación de la convivencia en los centros de la CAV.

Palabras clave: *Convivencia. Investigación cualitativa y cuantitativa. Educación secundaria. Comunidad Autónoma Vasca.*

Ce programme de recherche, commandé par l'Ararteko de la Communauté Autonome Basque (CAB), a été conduit par le professeur du département MIDE de l'Université du Pays Basque (Euskal Herriko Unibertsitatea) et les techniciens de l'Institut IDEA (Institut d'Évaluation et de Conseil Éducatif). Pour mener à bien ce programme de recherche, deux parties ont été abordées séparément: une quantitative et une autre qualitative. Concernant l'approche quantitative, on a choisi au hasard un échantillon de 100 établissements scolaires du secondaire de la CAB. On y a recueilli des informations sur l'état de la coexistence à l'intérieur des centres, pour cela on a fait remplir des questionnaires à la direction, aux professeurs, aux familles et aux élèves des deux cycles d'Enseignement Secondaire Obligatoire (ESO). Ces informations ont été analysées par le système informatique SPSS. Pour la seconde partie et sur la base de critères tels que les résultats de l'approche quantitative, le fait de disposer de programmes de coexistence et le pourcentage des élèves émigrant, un échantillon significatif de 10 centres a été sélectionné. Pour chaque centre, on a organisé différents groupes de discussion auxquels ont participé les familles, les professeurs tuteurs et les élèves de quatrième et seconde. Des entretiens ont également été organisés avec certains membres

de la direction de chacun des centres. L'information qualitative a été analysée avec l'aide du programme NUD.IST. En fin de compte, le contraste entre les deux types d'information a permis d'avoir une connaissance approfondie de la situation de coexistence à l'intérieur des établissements de la CAB.

Mots clé: Coexistence. Recherche cualitativa and cuantitativa. Educación secundaria. Comunidad Autónoma Basque.

BIBLIOGRAFIA

- ANDERSON, C.S. (1982). «The Search for School Climate: A review of the Research». *Review of Educational Research*, 52 (3) 368-420.
- ARARTEKO (2006). Bizikidetzta eta gatazkak ikastetxeetan. Gasteiz: Arateko. <http://www.ararteko.net/webs/informesE-eusk.htm>
- BERICAT, E. (1998). *La integración de los métodos cuantitativo y cualitativo en la investigación social*. Bartzelona: Ariel.
- CAMPO, A., FERNANDEZ, A eta GRISAÑELA, J. (2004). *La convivencia en los centros de secundaria. Un estudio de Casos*. Eusko Jaurlaritz-ISEI-IVEI. www.isei-ivei.net/cast/pub/convcast.pdf
- CREEMERS, B. P. M. & REEZIGT, G. J. (1999). «The Role of School and Classroom Climate in Elementary School». In H. J. FREIBERG, (Ed.): *School Climate. Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environments*. Londres: Falmer Press.
- DEL BARRIO, C., MARTÍN, E., ALMEIDA, A. eta BARRIOS, A. (2003). «Del maltrato y otros conceptos relacionados con la agresión entre escolares, y su estudio psicológico». *Infancia y Aprendizaje*, 26(1), 9-24.
- EUSKO JAURLARITZA (2004) *Educación para la convivencia y la paz en los centros escolares de la Comunidad Autónoma del País Vasco*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritz. Lan eta Gizarte Segurantzza Saila – Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila – Kultura Saila. www.berrikuntza.net
- FLANDERS, N. A. (1964). «Some relationships between teacher influence, pupil attitudes and achievement». In B. J. BILDDLE, W. J. ELLENA: *Contemporary research on teacher effectiveness*. Austin (Texas): Holt Rinehart and Winston. Berragitaratua: in E. J. AMIDON & H. G. HOUGH: *Interaction analysis: theory research and application*. Upper Saddle River, New Jersey: Addison-Wesley, 1967.
- FLICK, U. (2004). *Introducción a la investigación cualitativa*. Madril: Morata.
- FREIBERG, J.H. (Ed.) (1999). *School Climate*. Londres: Falmer Press.
- HARAGREAVES, H. (1978). *Las relaciones interpersonales en educación*. Madril: Narcea.
- LEDERACH, J. P. (2000). *El abecé de la paz y los conflictos. Educación para la paz*. Madril: Los libros de la Catarata.
- LUKAS, J.F. eta SANTIAGO, K. (2004). Evaluación de centros escolares de educación secundaria del País Vasco. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 6 (2). <http://redie.uabc.mx/vol6no2/contenido-lukas.html>

- MADRILGO ERKIDEGOKO ADINGABEKOAREN DEFENDATZAILEA (2006) *Convivencia, conflictos y educación en los centros escolares de la comunidad de Madrid*. A. MARCHESI, E. MARTÍN, E.M. PÉREZ eta T. DÍAZek egin. Madril: Madrilgo Erkidegoko Adingabekoaren Defendatzailearen argitalpenak.
- MARCHESI, A. (2004). *Qué será de nosotros los malos alumnos*. Madril: Alianza.
- MARTÍN, E., FERNÁNDEZ, I., ANDRÉS, S., DEL BARRIO, C. eta ECHEITA, G. (2003). La intervención en los centros escolares: mejora de la convivencia y prevención de conflictos. *Infancia y Aprendizaje*, 26(1), 79-95.
- MARTÍN, E, RODRÍGUEZ, V. eta MARCHESI, A. (2003) Encuesta sobre las relaciones de convivencia en los centros escolares y en la familia. FUHEM/IDEA www.fuhem.es
- SANDERS, D. eta HENDRY, L.B. (1997) *New perspectives on disaffection*. Londres: Cassell.
- SALMINALLI, CH. eta VOETEN, M. (2002). Connections between attitudes, group norms, and behavior in bullying situations. *International Society for Research on Agression Kongresuan aurkeztua*. Montreal, 28-31.8.2002.
- SALMINALLI, C.; LAGERSPETZ, K; BJÖRKQVIST, K.; ÖSTERMAN, K. eta KAUKIANNEN, A. (1996). Bullying as a group process: Participant role their relation to social status within the group. *Aggressive Behaviour* 22, 1-15.
- ZAITEGI, N. (1998). *Algunas reflexiones sobre la convivencia*. Txostena hemen aurkeztu zen: Jornadas sobre Convivencia en Positivo. Bilbao, 1998ko ekaina.